

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Запорізький національний технічний університет

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

щодо самостійного вивчення дисципліни «Фінанси»
студентами всіх форм навчання спеціальності 7.03050801
«Фінанси і кредит»

2014

Методичні вказівки щодо самостійного вивчення дисципліни «Фінанси» студентами всіх форм навчання спеціальності 7.03050801 «Фінанси і кредит» / Укладач Шарова С.В. - Запоріжжя:ЗНТУ, 2014. – 38 с.

Укладач С.В.Шарова, доцент кафедри «Фінанси і кредит»

Рецензенти: І.Г. Пахомова, к.е.н, доцент кафедри «Фінанси і кредит», Т.О.Олійник, к.е.н., доцент кафедри «Фінанси і кредит»

Відповідальний за випуск Ж.К.Нестеренко, к.е.н., професор кафедри «Фінанси і кредит»

Затверджено
на засіданні кафедри
«Фінанси і кредит»
Протокол № 7 від 02.04.2014р.

Затверджено
На засіданні
вченої ради ФЕУ
Протокол № 3 від 19.06. 2014р.

ЗМІСТ

Вступ	4
Тема1. Фінансові ресурси	6
Тема2. Доходи і видатки державного бюджету	12
Тема3. Фінансовий менеджмент	18
Тема4.Фінансове забезпечення соціальний гарантій населення	24
Тема5. Фінансові ринки	30

ВСТУП

В умовах ринкових відносин фінанси використовуються державою як ефективний регулятор усіх сфер економічного життя суспільства.

Практично всі економічні інструменти господарювання (ціноутворення, оплата праці, комерційні розрахунки, інвестиційна діяльність, кредитування, бухгалтерський облік тощо) пов'язані з фінансами. Тому курс “Теорія фінансів” має міжгалузевий характер. Він вивчається студентами після знайомства із загальнотеоретичними економічними дисциплінами, такими як «Основи економічної теорії», «Історія економічних вчень», «Мікро- і макроекономіка», «Економіка підприємства» та ін., що дозволяє закріпити вже набуті знання і поглибити професійну підготовку фахівців економічного профілю.

Засвоєння теоретичних засад фінансових відносин створює ту основу, на якій базується вивчення прикладних фінансових дисциплін, що розкривають конкретні питання організації фінансів у різних ланках фінансової системи.

Мета курсу — вивчення сукупності фінансових відносин, які виражають розподіл і перерозподіл вартості валового внутрішнього продукту і національного доходу на макро- і мікрорівнях.

Це необхідно майбутньому спеціалісту, щоб об'єктивно оцінювати економічні процеси, які відбуваються в суспільстві, розуміти суть і тенденції розвитку фінансових відносин та їх особливості у сфері державних фінансів і фінансів господарських одиниць, розробляти й вирішувати актуальні питання теорії і практики розбудови фінансової політики держави.

Знання теоретичних основ фінансових відносин дає змогу досить швидко опанувати зміни, які відбуваються у фінансовій практиці.

Завдання курсу — дати правильне розуміння закономірностей у сфері фінансових відносин держави, суб'єктів підприємницької

діяльності та населення і розкрити шляхи використання цих закономірностей у практиці фінансової роботи; показати можливі напрями впливу фінансів на суспільний прогрес і роль фінансів в економічній перебудові суспільства на шляху розвитку ринкових відносин.

Дуже важливим в таких умовах є самостійне вивчення студентами деяких тем, які не ввійшли до курсу лекцій. Для забезпечення студентів теоретичною базою, питаннями для самоконтролю з цих тем розроблено дані методичні вказівки.

ТЕМА 1

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ

Фінансові ресурси - це грошові фонди, які створюються в процесі розподілу, перерозподілу й використання валового внутрішнього продукту, що створюється упродовж певного часу в державі.

Фінансові ресурси є матеріальними носіями фінансових відносин, що дає змогу виокремити фінанси із сукупності інших економічних категорій, жодна з яких не характеризується матеріальним носієм. Ця особливість характерна для фінансів будь-якої економічної системи, проте в кожній із них застосовуються різні форми й методи створення та використання фінансових ресурсів.

Джерелом утворення фінансових ресурсів є вироблений валовий внутрішній продукт. Із трансформацією вартості валового внутрішнього продукту у відповідні фонди фінансових ресурсів починається вплив фінансів на процес розширеного відтворення, і вони починають діяти як складова частина економічного механізму.

Фінансові ресурси поділяють на власні і залучені. До власних фінансових ресурсів відносять грошові кошти, отримані в ході фінансово-господарської діяльності (статутний капітал, прибуток, амортизаційний фонд, інші фонди підприємства). Залучені ресурси - це грошові кошти, отримані в результаті кредитів і займів, які набувають характеру заборгованості (кредити; фінансові ресурси, залучені шляхом випуску цінних паперів; кредиторська заборгованість).

Високий рівень централізації податків та інших обов'язкових внесків призводить до зростання фінансових ресурсів державного сектору і, відповідно, зменшення фінансових ресурсів підприємств, що негативно відображається на результатах їх діяльності, підриває матеріальну зацікавленість у досягненні кращих показників, а також сприяє відтоку коштів у тіньовий сектор.

Економічна природа й роль фінансових ресурсів визначається структурою форм утворення й напрямків їх використання.

За формою утворення фінансові ресурси - це:

1 - накопичення завдяки господарській діяльності, що відображають первинний розподіл новоствореної вартості (прибуток, відрахування на соціальні заходи, амортизаційні відрахування);

2 - ресурси вторинного розподілу й перерозподілу новоствореної вартості (прямі і непрямі податки, доходи від зовнішньоекономічної діяльності, приріст довгострокових вкладів населення тощо).

Структура фінансових ресурсів в державі залежить від задіяної системи відображення величини спожитого у виробництві основного капіталу, тобто від наявної системи амортизаційних відрахувань.

На структуру фінансових ресурсів в державі впливає також наявна податкова система, тобто той розмір перерозподілу первинної величини фінансових ресурсів, який здійснюється за допомогою податків. Розмір податків у фінансових ресурсах - це похідна від наявної фінансової системи.

Склад фінансових ресурсів за своїми формами в будь-якій економічній системі однаковий, але їхня структура залежить від рівня використання фінансів у процесах розподілу і перерозподілу валового внутрішнього продукту в кожній державі.

Різні напрямки використання фінансових ресурсів у кінцевому підсумку можна поділити на три групи.

Перша - це поповнення державним підприємствам та галузям господарства тощо). фонду відшкодування (витрати на капітальний ремонт, дотації збитковим

Друга - витрати, пов'язані з формуванням фонду споживання (витрати на соціальні гарантії населення, на соціальне - культурні заходи бюджетних установ та господарських структур, на науку, оборону, управління тощо).

Третя - це сукупність витрат на формування фонду нагромадження (витрати на капітальні вкладення, придбання обладнання й інвентаря бюджетними установами, витрати на зовнішньо-економічну діяльність та створення резервних фондів).

Поняття "фінансові ресурси" не слід ототожнювати з поняттям "грошові засоби". Поняття "грошові засоби" значно ширше, але фінансові ресурси виступають завжди у грошовій формі. Грошові засоби стають фінансовими ресурсами тоді, коли вони концентруються у відповідні фонди, для яких встановлено порядок створення і використання.

Баланс фінансових ресурсів і витрат в державі - це комплексний документ - прогноз, в якому відображається обсяг утворюваних фінансових ресурсів та їх використання в усіх секторах економіки.

Баланс є складовою прогнозу економічного та соціального розвитку держави, його фінансовою програмою. Мета розробки балансу фінансових есурсів держави є:

- визначення розмірів фінансових ресурсів, що створюються в державі й можуть бути використані для здійснення заходів з економічного й соціального розвитку на прогнозований період;
- становлення збалансованості доходів і витрат в державі, а також обґрунтованості використання фінансових ресурсів на соціальні гарантії населенню, утримання невиробничої сфери;
- розвиток економіки, оборону та управління, виходячи з програми економічного й соціального розвитку держави;
- перевірка економічного обґрунтування розрахунків державного бюджету, балансу грошових доходів та витрат населення, платіжного балансу та інших фінансових балансів.

Баланс фінансових ресурсів і витрат в державі розробляється Міністерством економіки України разом з Міністерством фінансів на основі показників валового внутрішнього продукту та національного доходу. На підставі цих показників розвитку держави здійснюється прогноз обсягу фінансових ресурсів за окремими джерелами та напрямками їх використання у майбутньому.

Питання для самоконтролю:

1. Дайте визначення терміна “фінансові ресурси”.
2. У чому полягає економічна сутність фінансових ресурсів?
3. Які тенденції щодо зміни структури фінансових ресурсів?
4. Назвіть структуру фінансових ресурсів у державі.
5. Яке призначення балансу фінансових ресурсів і витрат в державі?
6. Охарактеризуйте баланс фінансових ресурсів і витрат в державі.

Теми рефератів:

1. Історія розробки балансу фінансових ресурсів і витрат в державі.
2. Роль та структура фінансових ресурсів.
3. Фінансові ресурси держави та напрями їх витрачання.

4. Джерела формування та напрями витрачання коштів резервного фонду Державного бюджету України.

Література:

1. Василик О.Д. Теорія фінансів: Підручник. – К.: НІОС. – 2000.
2. Фінанси підприємств: Підручник / за ред. Поддєрьогіна А.М. – К.: КНЕУ, 2000.

ЗАВДАННЯ 1

Визначення	Поняття та терміни
1. Грошові накопичення і доходи, що створюються в процесі розподілу й перерозподілу ВВП й зосереджуються у відповідних фондах для забезпечення безперервного розширеного відтворення та задоволення інших потреб суспільства.	А.Фінансові ресурси Б. Кредит
2. Грошові фонди, що формуються за рахунок фінансових ресурсів та призначенні для підготовки умов, що забезпечують задоволення суспільних потреб.	В. Інвестиції Г. Ціна
3. Довгострокові вкладення коштів з метою утворення нових та модернізацією діючих підприємств, освоєння новітніх технологій і нової техніки, збільшення виробництва та одержання прибутку.	Д. Прибуток Е. Фінанси
4. Грошові кошти, що свідомо відволікаються з господарського обороту і призначені для використання у випадках збоїв у процесах суспільного відтворення.	Є.Фінансові резерви Ж.Фонди фінансових ресурсів
5.Економічні відносини, які виникають з приводу формування, розподілу та використання централізованих та децентралізованих грошових фондів.	З.Фінансова інформація К. Баланс фінансових ресурсів і витрат в державі

ЗАВДАННЯ 2

1. Основним джерелом формування фінансових ресурсів є:
 - а) ВВП;
 - б) ВНП;
 - в) прибуток;
 - г) податок на додану вартість.
2. Фінансові ресурси є об'єктом:
 - а) аналізу;
 - б) прогнозування;
 - в) планування;
 - г) абстрагування.
3. Фінансові ресурси - це:
 - а) грошові, майнові, інтелектуальні цінності, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності з метою отримання прибутку;
 - б) ресурси, які виникають з приводу розподілу вартості;
 - в) сукупність коштів, що перебувають у розпорядженні держави та суб'єктів господарювання; основне джерело ВВП;
 - г) сукупність коштів, за допомогою яких здійснюється процес сукупного відтворення.
4. Державні фінансові ресурси перебувають у розпорядженні:
 - а) державних фінансових інститутів;
 - б) приватних господарських структур;
 - в) різних видів централізованих і децентралізованих державних фондів;
 - г) населення у формі вкладів, заощаджень.
5. Баланс фінансових ресурсів і витрат держави - це:
 - а) комплексний документ-прогноз, що відбиває обсяг перевищення сукупних доходів над сукупними витратами;
 - б) комплексний документ-прогноз, що відбиває обсяг надходжень фінансових ресурсів та використання в окремих секторах економіки;
 - в) комплексний документ-прогноз, що відбиває обсяг надходжень фінансових ресурсів та використання в усіх секторах економіки;
 - г) є складовою частиною прогнозу економічного та соціального комплексу розвитку підприємств, установ.

6. Метою розробки балансу є:

- а) визначення розмірів фінансових ресурсів;
- б) економічне прогнозування наявності фінансових ресурсів на підприємствах, організаціях, установах;
- в) встановлення збалансованості доходів і витрат в державі;
- г) обґрунтованість використання фінансових ресурсів.

7. ... - це грошові форми, які створюються в процесі створення перерозподілу і використання ВВП:

- а) економічні ресурси;
- б) фінансові ресурси;
- в) банківські інвестиції;
- г) інвестиції.

8. Основним джерелом формування фінансових ресурсів є:

- а) ВВП;
- б) інвестиції;
- в) бюджет;
- г) банк.

9. ... - це прибуток, прямі майнові податки, відрахування на соціальне

забезпечення, доходи від ЗЄД:

- а) майнові податки;
- б) заробітна плата;
- в) економічна вартість;
- г) новостворена вартість.

10. Податки та обов'язкові платежі у населення вилучають із:

- а) премії;
- б) заробітної плати;
- в) страховки;
- г) банківських рахунків.

11. ... - це комплексний документ, в якому відображається обсяг утворених фінансових ресурсів та їх використання у всіх секторах економіки:

- а) накладна;
- б) рахунок;
- в) баланс фінансових ресурсів;
- г) звітність.

12. За формою утворення фінансові ресурси є:

- а) накопиченням результатів діяльності;

- б) ресурси первинного розподілу;
- в) ресурси вторинного розподілу.

ТЕМА 2

ДОХОДИ І ВИДАТКИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

Державні прибутки формуються в результаті розподільчих і перерозподільчих процесів, що здійснюються за допомогою фінансів. Об'єктом відносин у зв'язку з формуванням державних прибутків є валовий внутрішній продукт.

Суб'єктами є: з одного боку — держава, з іншого — підприємства, організації, заклади, населення. Основою формування державних прибутків є створений національний дохід, а в його складі — чистий прибуток, тому обсяг державних прибутків залежить від обсягу і темпів зростання національного доходу.

Державні прибутки в основному формуються за рахунок коштів, що спрямовуються на накопичення. Основним чинником, який впливає на обсяги державних прибутків, є пропорція, що складається у фонді споживання між індивідуальними прибутками громадян і виплатами з державного бюджету в якості матеріальної допомоги.

Ознаки угруповання державних прибутків:

1. За джерелами утворення:

- прибутки, отримані від розподілу національного доходу;
- прибутки, що включаються до складу фонду відшкодування;
- прибутки від реалізації національного багатства.

Джерелами державних прибутків у цьому випадку є:

- податок на додану вартість;
- прибуток суб'єктів економічної діяльності державної форми власності;
 - відрахування на соціальне страхування суб'єктів економічної діяльності державної форми власності;
 - відрахування від прибутків суб'єктів економічної діяльності недержавної форми власності;
 - відрахування від заробітної плати й інших прибутків населення.

2. За надходженнями від форм власності:

- власні прибутки держави (або прибутки від державної власності).

- прибутки, одержані в порядку перерозподілу від суб'єктів економічної діяльності недержавної форми власності.

Джерелами власних прибутків держави можуть бути:

- прибуток і амортизаційні відрахування суб'єктів економічної діяльності державної форми власності. Чистий прибуток, створений у державному секторі, цілком належить державі.

- прибутки від державного майна й угідь (прибуток від лісокористування, рекреаційної діяльності, рибальсько-мисливський прибуток).

3. За умовами формування:

- безповоротні (власні прибутки держави і прибутки від інших суб'єктів розподільних відносин);

- поворотні (державні позики).

4. За рівнем централізації:

- прибутки, використані по місцю їх утворення — на об'єктах економічної діяльності державної форми власності (амортизаційні відрахування, прибуток);

- ті, що концентруються в державному бюджеті й інших цільових централізованих фінансових фондах держави.

5. За методами мобілізації:

- податкові;

- неподаткові.

Державні прибутки формуються на основі функціонування фінансових

інструментів:

- платежі: обов'язкові і добровільні;

- податки;

- відрахування;

- позики.

Державні витрати. Суспільне призначення державних витрат — забезпечення фінансування державної діяльності, здійснення усіх функцій держави.

Об'єктом державних витрат виступають грошові фонди, сформовані в процесі розподілу й перерозподілу валового внутрішнього продукту.

Державні прибутки не закріплені за державними витратами, що дозволяє маневрувати коштами.

Державні витрати мають здійснюватися у відповідності з наступними принципами:

- плановість;
- цільове спрямування й використання коштів;
- ефективність використання коштів;
- безповоротність втрати виділених коштів;
- дотримання режиму економії;
- постійний контроль.

Методи фінансування державних витрат:

1. Кошторисний — фінансування бюджетних підприємств і організацій. Цей метод фінансування державних витрат має наступні особливості: кошти на покриття витрат виділяються тільки з одного бюджету, у залежності від підпорядкованості підприємства. В даному випадку виняток складає фінансування загальнодержавних заходів боротьби з епідеміями, ліквідації наслідків від катастроф і стихійних лих; фінансування бюджетних організацій здійснюється на основі встановлених економічних нормативів у залежності від сфери діяльності підприємства;

2. Фінансування госпрозрахункових (державно - комерційних) підприємств і організацій — тільки у випадку їх участі у реалізації великих державних проектів і програм.

Витрати держави підрозділяються наступним чином:

1) на розвиток економіки: розвиток промисловості (по галузях промисловості); розвиток агропромислового комплексу; розвиток житлово-комунального господарства;

2) на охорону навколишнього середовища - на виконання природоохоронних програм, проведення природозберігаючих заходів та заходів з відновлення природного середовища і біорозмаїття;

3) на створення державних матеріальних і фінансових резервів - на

випадок виникнення надзвичайних ситуацій та з метою примноження

національного багатства;

4) на соціально-культурні заходи - на розвиток національного мистецтва, спорту, збереження культурної спадщини;

5) на оборону - утримання армії, розвиток військово-промислового виробництва;

6) на управління — на утримання державного апарату управління

(Кабінету Міністрів України. Верховної Ради України, адміністрацію Президента і т.д.).

Таким чином, бюджет країни являє собою балансову систему, яка з одного боку, складається з державних прибутків, а з іншого - певним чином витрачається на потреби держави. При цьому, головною цільовою функцією процесу оптимізації бюджету є отримання максимальних прибутків при мінімізації необхідних витрат.

Питання для самоконтролю:

1. Економічна природа, склад та класифікація прибутків і витрат бюджету.

2. Податкові та неподаткові надходження бюджетів.

3. Структура доходів Державного бюджету.

4. Функціональна класифікація видатків і рівні її деталізації.

5. Структура видатків державного бюджету.

Теми рефератів:

1. Доходи бюджетів від фізичних осіб, їх розвиток в Україні.

2. Проблеми наповнюваності місцевих бюджетів в Україні.

3. Видатки бюджетів України на соціальний захист населення.

4. Видатки державного бюджету України на розвиток науки і культури.

Література:

1. Шевчук В. О. Удосконалення процедури контролю за процесом формування бюджетів /Фінанси України. - 1999.с. 19-28.

2. Юрій С.І, Бедаад Й.М. Бюджетна система України. Х.-К.:ШОС. 2000. - 400с.

3. Ягудь І.Є. Бюджетний процес як фактор фінансової стабілізації //Фінанси України. - 2001. - №8. - с. 68-70

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ

1. Видатки місцевих бюджетів:....

2. Державні доходи — це:

а) грошові відносини з приводу перерозподілу вартості ВВП, які пов'язані з формуванням доходів держави;

б) сукупність фінансових відносин, які пов'язані з використанням грошових фондів держави;

в) це прямі видатки держави і підприємств державної форми власності;

г) вірної відповіді немає.

3.Державні видатки — це:

а) грошові відносини з приводу перерозподілу вартості ВВП, які пов'язані з формуванням доходів держави;

б) сукупність фінансових відносин, які пов'язані з використанням грошових фондів держави;

в) це прямі видатки держави і підприємств державної форми власності;

г) вірної відповіді немає.

4.Суб'єкти відносин по формуванню доходів державного бюджету:.....

5.Доходи державного бюджету — це:

а) грошові відносини з приводу перерозподілу вартості ВВП, які пов'язані з формуванням доходів держави;

б) сукупність фінансових відносин, які пов'язані з використанням грошових фондів держави;

в) це прямі видатки держави і підприємств державної форми власності;

г) це обов'язкові і добровільні внески у державний бюджет, які використовуються державою для здійснення нею своїх функцій.

6. Джерела формування державного бюджету:

7.Об'єкт відносин по формуванню доходів державного бюджету:

8. Джерела власних доходів державного бюджету — це:

а) прибуток підприємств державної форми власності;

б) амортизаційні відрахування підприємств державної форми власності;

в) доходи від державного майна;

г) вірної відповіді немає.

9.За умовами формування державні доходи бувають:

а) безповоротні;

б) поворотні;

в) власні доходи держави; г)вірної відповіді немає.

10.За джерелами формування державні доходи бувають:

а) власні доходи держави;

- б) поворотні;
- в) доходи від розподілу національного доходу;
- г) доходи від суб'єктів недержавної форми власності.

11. За формами власності державні доходи бувають:

- а) прибуток підприємств державної форми власності;
- б) амортизаційні відрахування підприємств державної форми власності;

в) доходи від державного майна;

г) вірної відповіді немає.

12. Методи фінансування державних видатків:

13. Особливості фінансування бюджетних установ:

14. За рівнем централізації державні доходи бувають:

а) доходи, що використовуються за місцем їх створення;

б) поворотні;

в) доходи від розподілу національного доходу;

г) доходи, які концентруються у державному бюджеті.

15. За методами мобілізації державні доходи бувають:

а) доходи, що використовуються за місцем їх створення;

б) податкові;

в) доходи від розподілу національного доходу;

г) неподаткові.

16. Принципи здійснення державних видатків:

а) постійного контролю;

б) економія бюджетних коштів;

в) ефективність використання бюджетних коштів;

г) вірної відповіді немає.

17. Державні доходи формуються шляхом застосування:

а) податків;

б) відрахувань;

в) трансфертів; г) вірної відповіді немає.

18. За характером включення до бюджету доходи можуть бути:

а) регулюючі;

б) закріплені;

в) податкові;

г) вірної відповіді немає.

ТЕМА 3

ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

Менеджмент з англійської "manage" — управляти. Відповідно фінансовий менеджмент — це процес управління формуванням і використанням фондів фінансових ресурсів на рівні держави, підприємницьких структур, інших господарських об'єднань і громадян, якщо вони здійснюють фінансові операції.

Фінансовий менеджмент це також сукупність форм, методів і засобів, за допомогою яких здійснюється управління фінансовими ресурсами.

Об'єктивність функціонування фінансів в економічній системі зумовлює об'єктивність фінансового менеджменту. За економічним змістом фінансовий менеджмент — це приведення в дію для досягнення високої ефективності фінансової діяльності всіх складових фінансового механізму.

Фінансовий менеджмент ґрунтується на знаннях економічних законів розвитку суспільства, закономірності розподілу валового внутрішнього продукту між державою та суб'єктами господарської діяльності, державою і населенням, між галузями економіки і територіями. Все це здійснюється за допомогою фінансового механізму, котрий є системою взаємопов'язаних елементів, за допомогою яких фінансовий менеджер здійснює цілеспрямований вплив у цілому на господарську або зокрема на фінансову діяльність на всіх рівнях економічної системи.

Фінансовий менеджмент включає об'єкт і суб'єкт. Об'єктом управління є централізовані й децентралізовані фонди фінансових ресурсів, що створюються і використовуються в усіх ланках державних фінансів.

Суб'єкт управління — фінансовий апарат, що зосереджений у фінансових службах міністерств, відомств, об'єднань, підприємств і організацій, апараті міністерства фінансів і місцевих фінансових органах, податковій службі, контрольно-ревізійному апараті, інших фінансових інститутах. Усі зазначені підрозділи фінансового апарату мають свої функції і сферу впливу на фінансові відносини в державі. Суб'єкт фінансового менеджменту впливає на об'єкт через фінансовий механізм. Основними формами цього впливу є фінансове планування і

прогнозування, фінансове регулювання, стимулювання, фінансовий облік і контроль. Форми, як і методи впливу, здійснюються при використанні певних фінансових інструментів, до яких належать фінансові норми, фінансові ліміти, стимули, санкції тощо.

Центральне місце у фінансовому менеджменті посідає фінансове планування й прогнозування. У процесі планування й прогнозування проводиться оцінка стану фінансів у державі, в підприємницьких структурах, в установі чи організації, виявляються можливості щодо збільшення фінансових ресурсів, їхнього найефективнішого використання, скорочення непродуктивних витрат. При прогнозуванні використовується великий обсяг інформації, що дає змогу глибше дослідити ситуацію, що склалася, і на цій основі прийняти обґрунтовані рішення. За умов становлення ринкової економіки фінансове прогнозування передбачає застосування більшого переліку прийомів і методів. Це насамперед вільні ціни, попит і пропозиція, ринок капіталів, конкуренція тощо. В цих умовах слід ураховувати вимоги ринку — швидкої зміни кон'юнктури, можливості додаткового перерозподілу ресурсів через комерційні банки, фондові біржі, акціонерні товариства й компанії.

Фінансове регулювання як елемент менеджменту застосовується для підтримання оптимальної структури виробництва і розподілу. Воно засновується на використанні різноманітних інструментів впливу. Це податки, дотації, різні виплати, за допомогою яких держава досягає поставлених цілей і усуває ті явища при функціонуванні фінансів, котрі не можуть бути вирішені лише за допомогою ринкових механізмів.

Стимулювання в системі менеджменту покликане забезпечити розвиток тих явищ і процесів, що мають на цьому етапі пріоритетне значення або які за інших однакових умов мають недостатньо сприятливі умови для саморозвитку.

Використовуючи фінансові методи, держава передусім за допомогою пільг щодо податків та пільгового кредитування створює сприятливі умови для їхнього розвитку.

Облік і контроль як елементи менеджменту здійснюються в процесі прогнозування, регулювання і стимулювання. Вони дають змогу виявити відхилення фактичного використання фінансових ресурсів від передбачуваного програмами, бюджетом, іншими

планами, виявити резерви до зростання фінансових ресурсів, спрямувати їхнє використання в найраціональнішому напрямі.

Усі елементи управління фінансами тісно взаємопов'язані і складають одне ціле. У сучасних умовах об'єктивно виникає потреба посилення наукового обґрунтування управлінських рішень щодо фінансів, розширення і вдосконалення форм і методів фінансового менеджменту.

Фінансовий менеджмент як явище економічного життя має свою внутрішню багаторівневу структуру. Він включає різні суб'єкти й об'єкти

управління, які зумовлюють особливості використання фінансових методів та

інструментів. Загалом фінансовий менеджмент включає менеджмент державних фінансів, бюджетний менеджмент, фінансовий менеджмент у підприємницьких структурах, менеджмент у системі оподаткування. Державні фінанси мають низку підсистем, як-то: державний бюджет, місцеві бюджети, фінанси державних підприємницьких структур тощо.

Проте центральне місце в державних фінансах посідає бюджетна система. Тому дуже важливим є визначення і розкриття змісту й ролі менеджменту державних фінансів як управління фінансами на макрорівні.

Практично управління державними фінансами — це сукупність форм і методів цілеспрямованого впливу держави на формування й використання централізованих і децентралізованих фондів фінансових ресурсів, що перебувають у розпорядженні державних органів управління. Понад 70 відсотків цих фондів становлять кошти бюджетів, тому бюджетний менеджмент — центральна ланка управління державними фінансами. Бюджетний менеджмент спрямований на управління бюджетними ресурсами в процесі їхнього руху на всіх етапах бюджетного процесу. Бюджетний менеджмент має об'єкт і суб'єкт управління.

Об'єктом управління є процес створення й використання фондів фінансових ресурсів на рівні держави, органів місцевого самоврядування і підприємницьких структур державної форми власності. Суб'єктом управління є фінансові органи держави.

Організаційну й методичну роботу з управління державними фінансами здійснює Міністерство фінансів України. Його

повноваження й основні функції визначаються положенням "Про Міністерство фінансів України", яке затверджує Кабінет Міністрів.

Центральний апарат міністерства забезпечує втілення в життя державної фінансової політики, розробляючи конкретні методи впливу на ефективність суспільного виробництва, визначаючи оптимальні розміри мобілізації фінансових ресурсів до бюджету, оздоровлюючи фінансове становище в окремих галузях.

Цього досягається завдяки розробці разом із Міністерством економіки України зведеного фінансового балансу держави і використання його показників для складання бюджетів. Успішне функціонування державних фінансів можливе за наявності правової основи. Для її формування Міністерство фінансів розробляє проекти законів України з питань фінансів, бюджету, податків, видає постанови й розпорядження Кабінету Міністрів. На цій основі розробляються інструкції про порядок їхнього застосування за відповідних економічних умов.

Фінансовий менеджмент підприємницької структури можна визначити як систему управління процесами формування й використання фінансових ресурсів для фінансового забезпечення господарської діяльності. Фінансовий менеджмент — це специфічна сфера діяльності, яка може здійснюватися лише за таких умов:

- наявності законодавства, яке визначає поведінку підприємства в умовах ринку;
- існування різних форм власності;
- фінансового ринку, конкурентного середовища;
- створення стабільного економічного становища

Фінансовий менеджмент підприємства як система управління має свій об'єкт і суб'єкт. Об'єктом є кругообіг грошових засобів, тобто фінансових ресурсів у процесі господарської діяльності. Суб'єктом — фінансові служби підприємств, які за допомогою різних форм і методів впливають на ефективність функціонування об'єкта управління.

Основною метою фінансового менеджменту на підприємстві є створення необхідних передумов стабільної його роботи та розвитку в умовах конкурентної боротьби й обмеженості фінансових ресурсів і капіталів. Конкретно це повинно знаходити своє вираження в таких загальноекономічних і фінансових характеристиках, як: забезпечення зростання виробництва і реалізації продукції; зниження валових

витрат; мінімізація фінансових знайків; зростання обсягів прибутку й рівня рентабельності. Для досягнення означених цілей фінансовий менеджмент повинен задіяти фінансовий механізм, який включає зоні інструменти, в тому числі фінансове планування і прогнозування, кредитування, самофінансування, страхування, інвестування, систему розрахунків. Застосування зазначених інструментів повинно здійснюватися з урахуванням галузі економіки, характеру й технічного рівня підприємства, технологічного циклу виробництва.

Насамкінець, успіх фінансового менеджменту повинен бути спрямований на досягнення високих рівнів платоспроможності, ліквідності, рентабельності. А це, в свою чергу, потребує розробки сучасної, відповідної ринковим відносинам системи планування, контролю й управління рухом фінансових ресурсів, проведення постійної комплексної оцінки фінансового становища підприємства, деталізованого аналізу спрямування витрат коштів, визначення джерела їх мобілізації для фінансування операційної та інвестиційної діяльності підприємства. Практична реалізація функції управління фінансами зумовлює необхідність активного впровадження механізму корпоративного менеджменту на основі використання сучасних інформаційних технологій, методів прогнозування й оптимізації, стратегічної діагностики, всебічного застосування в цих цілях елементів функціонально-вартісного аналізу.

При цьому важливо зазначити, що завдання удосконалення фінансового менеджменту повинні розв'язуватися в органічній єдності та взаємозв'язку з проблемами підвищення якості й конкурентоспроможності продукції, що випускається. Настійна потреба такого підходу ґрунтується на двох головних передумовах.

Першою є потреба повного усвідомлення того, що для забезпечення конкурентоспроможності на світовому і внутрішньому ринках потрібно постійно підтримувати на належному рівні науково-технічний потенціал підприємства, постійно його нарощувати, здійснюючи активну інвестиційну політику. Друга передумова впливає з першою і полягає в тому, що за нинішніх умов, коли інвестування виробництва стало майже цілком залежати лише від внутрішніх джерел фінансування, одним із найактуальніших завдань стає проблема забезпечення бездефіцитності бюджету підприємства, пошуку

реальних можливостей поповнення власних обігових коштів. Необхідність посилення інвестиційної бази підприємства за рахунок внутрішніх накопичень зумовила розробку принципово нових концептуальних підходів до корпоративного фінансового менеджменту.

Одним із важливих підрозділів фінансового менеджменту є податковий. Його основна функція — забезпечити стійке надходження до бюджетів і централізованих фондів цільового призначення податків, зборів і відрахувань, які визначені чинним законодавством держави.

Об'єктом податкового менеджменту є процес мобілізації платежів у розпорядження виконавчої влади різних рівнів. Суб'єктом податкового менеджменту є державна податкова служба, призначення і функції якої визначаються національним законодавством держави.

Організаційні та правові засади здійснення податкової політики і функціонування податкової системи в Україні визначені в Законах "Про систему оподаткування в Україні" та "Про державну податкову адміністрацію в Україні". Ці законодавчі акти визначають систему податків в Україні, а також апарат державної виконавчої влади, що здійснює податкову політику й організовує справляння податків, зборів і платежів у розпорядження держави. Апаратом державної виконавчої влади, на який покладені зазначені функції, є державна податкова служба. Державна податкова служба в Україні створена при Кабінеті Міністрів у складі Головної державної податкової адміністрації України і державних податкових інспекцій в Автономній Республіці Крим, в областях, районах, містах і районах у містах.

Питання для самоконтролю

1. Яке призначення фінансового менеджменту?
2. Що є об'єктом фінансового менеджменту? В чому призначення менеджменту державних фінансів?
3. Які особливості фінансового менеджменту підприємницьких структур?
4. Назвіть основне призначення податкового менеджменту.

Теми рефератів

1. Становлення та розвиток науки – фінансовий менеджмент.
2. Фінансовий менеджмент: теорія і практика.

3. Методика проведення оцінки фінансового стану підприємства.

Література

1. Бланк Н.А. Основы финансового менеджмента. - К.: Ника - Центр. 1999. -512с.
2. Герчикова И.Н. Финансовый менеджмент: Учебное пособие. — М.: Издательство АО "Консалтбанкир", 1996. — 208 с.
3. Глухов В.В. Бахрамов Ю.М. Финансовый менеджмент. —С-П.: "Специальная литература", 1995.— 428с.
4. Гридчина М.В. Финансовый менеджмент: Курс лекций. - К.: МАУП, 1999. — 136с.

ТЕМА 4

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ГАРАНТІЙ НАСЕЛЕННЯ

Соціальні гарантії — обов'язковий елемент економічної системи держави, важлива умова її економічної та соціальної стабільності. Без перебільшення можна стверджувати, що вищий рівень соціальних гарантії — основа суспільного добробуту й кінцева мета економічної діяльності держави.

Розвиток соціального забезпечення, види й форми соціальних гарантії у державі визначаються двома основними факторами — рівнем економічного розвитку та станом розвитку демократичних засад. Водночас світовий досвід підтверджує, що соціальні гарантії повинні здійснюватися за такі ми напрямками.

Перший полягає в тому, що держава повинна гарантувати кожному громадянину, який здійснює трудову діяльність, прийнятний рівень добробуту за допомогою мінімального рівня заробітної плати, її індексації, помірних податків і невтручання у підприємницьку діяльність.

Другий напрямок — це задоволення так званих пріоритетних потреб суспільства, опікування якими держав а не може довірити кожному громадянину самостійно. До них належать потреби у здобутті загальної освіти, вихованні дітей і підлітків, проведенні культурно-освітньої роботи, підготовці кадрів, організації охорони здоров'я і розвитку фізичної культури членів суспільства. Держава законодавче гарантує задоволення зазначених потреб за рахунок

бюджету за мінімально достатніми обсягами у формі безплатних послуг.

Третій напрямок має на меті зближення рівнів життя різними групами населення, недостатня забезпеченість яких пов'язана переважно з причинами, що не залежать від їхніх трудових зусиль. Такими причинами можуть бути підвищене навантаження утриманців на працездатних; стан здоров'я; вік; втрата роботи; кризові явища в економіці. У цьому разі формами задоволення відповідних потреб можуть бути пенсії, допомоги, стипендії, грошові виплати, їхня індексація, матеріальна допомога, пільги з податків, платежів і послуг.

Наведені форми соціальних гарантій сприяють тому, що стає можливим підтримання життєвого рівня, а також розвиток здібностей людини незалежно від її матеріального становища, рівня заробітної плати і впливу економічних та інших зовнішніх факторів щодо громадян.

Соціально-економічні гарантії є методом забезпечення з боку держави задоволення різноманітних потреб громадян на рівні соціально визнаних норм.

Соціально-економічні гарантії громадянам — це об'єктивна необхідність для будь-якої правової держави, зміст і доцільність її існування. Обсяг і рівні таких гарантій є мірилом її цивілізованості.

Перехід до ринкової економіки завжди потребував зміни підходів до соціальних проблем, які склалися в державі, регіоні, трудовому колективі.

Правду кажучи, з'явилася зовсім нова галузь економічних відносин між населенням і державою, населенням і місцевими органами влади або суб'єктами господарювання.

Питання фінансового забезпечення соціальних гарантій завжди були актуальними. Їхня актуальність посилюється в країнах із перехідною економікою, де відсутня досконала система як самих соціальних гарантій, так і джерел їхнього фінансування. Світова фінансова наука й практика своїм надбанням мають такі джерела фінансування соціальних гарантій: бюджетні асигнування; фінансові ресурси підприємницьких структур; кошти спонсорів; кошти благодійних організацій; страхування.

Насамперед треба чітко розмежувати, що є соціальною гарантією щодо громадян своєї держави і що є соціальною послугою з

боку держави. Звісно, соціальна гарантія повинна мати законодавче закріплення і передбачені законами джерела фінансування. Держава за рахунок бюджету повинна забезпечувати мінімально гарантований рівень надання по слуг у галузі освіти, медичного, культурного, побутового і соціального обслуговування населення і насамперед громадян, які з тих чи інших причин мають низький рівень матеріального забезпечення.

Водночас громадяни держави повинні мати право за рахунок власних коштів і кредиту підвищувати рівень свого соціального обслуговування або одержувати соціальні послуги якіснішого змісту. Тому при розгляді фінансового забезпечення соціальної сфери повинен бути виділений фінансовий норматив забезпечення соціальних гарантій на відповідну розрахункову одиницю — одного жителя, одного учня, студента, пенсіонера тощо. Цей норматив і є гарантованим державою засобом надання безоплатних благ і послуг, що власне є соціальною гарантією. Кошти в межах нормативу можуть бути асигновані як з державного, так і з місцевих бюджетів. Дуже важливою проблемою є створення надійного механізму фінансування соціальних потреб за рахунок позабюджетних коштів. Тут насамперед заслуговує на увагу використання коштів підприємницьких структур. Підприємство за рахунок своїх доходів формує соціальну інфраструктуру, що дає змогу максимально задовольнити матеріальні й духовні потреби його працівників. Працюють відомчі санаторії, будинки відпочинку, профілакторії, дитячі садки, заклади культури, укладаються договори на обслуговування колективу підприємств поліклініками, підготовку кадрів. Є підстави стверджувати, що надалі обсяги фінансових ресурсів підприємств, що спрямовують ся на соціальні потреби, зростатимуть і тим самим частково зніматимуться навантаження на місцеві й державний бюджети.

Бюджетним джерелом фінансового забезпечення соціальної інфраструктури є страхування — пенсійне, медичне, а також у разі безробіття та від нещасного випадку на виробництві. Страхування розраховане на все зайняте населення держави, оскільки саме воно бере участь у створенні страхових фондів.

Пенсійне страхування має здійснюватися через створення недержавних пенсійних фондів. Заслуговує на особливу увагу надання платних послуг у соціальній сфері. В умовах ринку платні послуги набирають все більших масштабів. З позицій фінансової теорії

це явище об'єктивне і зумовлене як потребою справедливого перерозподілу благ і послуг залежно від трудових зусиль кожного громадянина, так і створення конкурентного середовища щодо надання послуг і досягнення на цій основі зростання їхньої якості. Крім того, урізноманітнення джерел фінансового забезпечення соціальних благ і послуг посилює рівень стабільності, повноти й реальності соціальної системи в цілому.

На сьогодні очевидним є те, що надання платних послуг державними організаціями й установами соціальної сфери, створення недержавного сектора у цій сфері повинно мати законодавче закріплення і контролюватися державними органами. Справа в тому, що соціальна сфера — явище досить багатогранне, платне надання благ і послуг повинно впроваджуватися з урахуванням особливостей функціонування кожного напрямку соціальної сфери.

Джерелом фінансування соціальних послуг для населення можуть бути різні форми кредиту. Це насамперед споживчий кредит для придбання товарів довгострокового користування, на здобуття освіти, придбання житла. Заслужують на увагу також житлові заощадження. Умови надання житлових позичок мають бути опрацьовані так, щоб вигода була двобічною. Крім того, треба упорядкувати систему інвестування житлового будівництва, випуску термінових або безстрокових житлових сертифікатів, акцій. Купуючи ті чи інші цінні папери, інвестори вкладають кошти у будівництво житла і при цьому одержують дохід залежно від зростання вартості житла.

Розвиток системи фінансового забезпечення соціальних гарантій, як і соціального обслуговування населення, в цілому має здійснюватися, і це підтверджує світовий досвід шляхом комплексного використання усіх джерел і оптимізації їх структури. Фінансове забезпечення повинно включати такі джерела: бюджетне фінансування; фінансові ресурси підприємств, спонсорство, меценатство, благодійництво; страхування; кредитування; плату за послуги.

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення соціальним гарантіям.
2. Яке призначення соціальних гарантій?
3. Назвіть види соціальних гарантій.
4. Які джерела фінансування соціальних гарантій?

5. Охарактеризуйте розвиток соціальних гарантій в Україні

Теми рефератів

1. Економічна природа і призначення соціальних гарантій.
2. Види і форми соціальних гарантій.
3. Джерела фінансового забезпечення соціальних гарантій.
4. Становлення і розвиток системи соціальних гарантій в Україні.

Література

1. Фінанси підприємства: Підручник / А.М. Поддєрьогін, Л.Д. Буряк, Г.Г. Наум та ін. – К.: КНЕУ, 2000. – 460 с.
2. Василик О.Д. Теорія фінансів: Підручник. – К.: НІОС. – 2003. – 416с.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ

І. Фінансові ресурси населення - це:

- а) баланс доходів і витрат домогосподарства;
- б) грошові кошти, цінні папери та інші цінності, що знаходяться в розпорядженні громадян;
- в) товари і послуги, що призначені для задоволення індивідуальних і сімейних потреб;
- г) вірної відповіді немає.

2. Доходи населення сукупні - це:

- а) грошові кошти, цінні папери та інші цінності, що знаходяться в розпорядженні громадян;
- б) грошові й натуральні надходження народонаселенню з метою задоволення їх особистих потреб;
- в) товари і послуги, що призначені для задоволення індивідуальних і сімейних потреб;
- г) вірної відповіді немає.

3. Бідність - це:

- а) довготривале перебування певних груп населення глибоко за межею бідності на межі фізичного виживання;
- б) відсоток домогосподарств у загальній їх чисельності, фінансові ресурси котрих є меншими за поріг (межу) бідності;
- в) соціально-економічне явище, яке характеризується такою диференціацією доходів і витрат різних груп населення, яка породжує виключення певної частини населення (бідних) з нормального життя за існуючими в суспільстві стандартами (межею бідності);
- г) вірної відповіді немає.

4.Зубожіння - це:

а) довготривале перебування певних груп населення глибоко за межею бідності на межі фізичного виживання;

б) відсоток домогосподарств у загальній їх чисельності, фінансові ресурси яких є меншими за поріг (межу) бідності;

в) соціально-економічне явище, яке характеризується такою диференціацією доходів і витрат різних груп населення, яка породжує виключення певної частини населення (бідних) з нормального життя за існуючими в суспільстві стандартами (межею бідності); г)вірної відповіді немає.

5.Рівень бідності - це:

а) відношення величини середнього дефіциту прибутків домогосподарств даної групи населення до межі бідності;

б) відсоток домогосподарств у загальній їх чисельності, фінансові ресурси яких є меншими за поріг (межу) бідності;

в) показник розшарування доходів та витрат серед бідних домогосподарств;

г) вірної відповіді немає.

6. Глибина бідності - це:

а) відношення величини середнього дефіциту прибутків домогосподарств даної групи населення до межі бідності;

б) відсоток домогосподарств у загальній їх чисельності, фінансові ресурси яких є меншими за поріг (межу) бідності;

в) показник розшарування доходів та витрат серед бідних домогосподарств;

г) вірної відповіді немає.

7. Що таке тіньові доходи громадян?

8. Чи відносяться до тіньових доходів громадян одержані ними кошти не за основним місцем роботи й не задекларовані у податковій службі, якщо це підприємство вказує у звітності, поданій в податкову службу доходи й відомості про особу цих громадян?

9.Головною причиною низьких доходів населення є:

а) недосконала система соціального захисту;

б) низька відносна вартість одиниці української робочої сили й відповідна низька заробітна плата за працю;

в) високий рівень оподаткування фізичних осіб та загальна недосконалість податкової системи країни;

г) високий рівень відрахувань у накопичувальний пенсійний фонд України.

10. Чим історично обумовлена низька заробітна плата в Україні?

11. Охарактеризуйте бідність як соціально-економічне явище.

12. Що таке межа бідності?

ТЕМА 5

ФІНАНСОВІ РИНКИ

Поняття і класифікація фінансових ринків. Перехід до ринкових відносин в Україні обумовив необхідність реформування й укрупнення фінансового сектора економіки з метою посилення його впливу на активізацію інвестиційних процесів та економічний розвиток країни. У зв'язку з цим удосконалювання діяльності фінансових установ вимагає вирішення цілого комплексу проблем, що насамперед, пов'язані з розширенням фінансового ринку, посиленням прозорості діяльності суб'єктів господарювання на фінансовому ринку.

ОСНОВНІ ТЕРМІНИ І ПОНЯТТЯ

Кожному з наведених нижче положень, позначених цифрами, знайдіть відповідний термін або поняття:

а/ фінансовий ринок;

б/ валютний ринок;

в/ ринок короткострокового капіталу;

г/ ринок довгострокового капіталу;

д/ первинний ринок цінних паперів;

е/ вторинний ринок цінних паперів;

ж/ інвестиційний фонд;

з/ відкритий інвестиційний фонд;

і/ закритий інвестиційний фонд;

к/ інвестиційна компанія.

1. Ринок зобов'язань з терміном погашення менше 1 року;

2. Ринок, на якому здійснюються операції з випущеними в обіг цінними паперами.

3. Ринок акціонерного капіталу і зобов'язань з терміном погашення менше 1 року.

4. Офіційний центр, в якому зосереджена торгівля валютою.

5. Фонд, що здійснює випуск інвестиційних сертифікатів без прийняття зобов'язань про їхній викуп, який створюється на певний строк і здійснює розрахунки за інвестиційними сертифікатами після закінчення терміну діяльності інвестиційного фонду.

6. Фонд, що випускає інвестиційні сертифікати з зобов'язанням перед учасниками про їхній викуп, який створюється на невизначений термін і здійснює викуп своїх інвестиційних сертифікатів у терміни, встановлені інвестиційною декларацією.

7. Ринок, що служить для обігу капіталу.

8. Ринок, на якому корпорації залучають капітал шляхом розміщення цінних паперів.

9. Юридична особа, що торгує цінними паперами, які, крім інших видів діяльності, можуть залучати кошти для здійснення інвестування за допомогою емісії і розміщення цінних паперів.

10. Юридична особа, заснована у формі закритого акціонерного товариства з урахуванням вимог "Положення про інвестиційні фонди й інвестиційні компанії", яка здійснює діяльність у галузі інвестування.

Знайдіть правильну відповідь:

1. Оптові фінансові ринки, призначені для здійснення операцій по наданню і запозиченню грошових фондів на тривалий термін, називаються:

- а/ кредитними ринками;
- б/ грошовими ринками;
- в/ рівнобіжними ринками;
- г/ ринками капіталів.

2. Ринок, на якому банки купують і продають переказні векселі,

називається:

- а/ кредитним;
- б/ рівнобіжним;
- в/ фондовим;
- г/ дисконтним.

3. Організаційною основою ринку капіталів є:

- а/ дисконтні будинки;
- б/ комерційні банки;
- в/ фондові біржі;
- г/ інвестиційні компанії.

4. Основною установою, що регулює функціонування ринку цінних паперів, є:

а/ Міністерство фінансів України;

б/ Національний банк України;

в/ Фонд державного майна;

г/ Державна комісія з цінних паперів і фондового ринку.

5. Відповідно до чинного законодавства України банківська система складається з:

а/ одного рівня;

б/ двох рівнів;

в/ трьох рівнів;

г/ чотирьох рівнів.

ПРАВИЛЬНО/НЕПРАВИЛЬНО

Визначте, правильні (П) чи неправильні (Н) такі твердження:

1. По каналах прямого фінансування кошти направляються від власників нагромаджень до позичальників через фінансових посередників.

2. Напрямок коштів безпосередньо від власників нагромаджень до позичальників здійснюється за допомогою операцій з паперами.

3. Комерційні банки цілеспрямовано регулюють потоки коштів від власників нагромаджень до інвесторів.

4. Розходження між грошовими ринками та ринками капіталів можна розглядати з погляду призначення позикових засобів.

5. Грошові ринки обслуговують процес розширеного відтворення.

6. Ринки капіталів призначені для обслуговування сфери обігу.

7. Грань між грошовими ринками і ринками капіталів у відомих межах умовна, оскільки між ними немає чіткого поділу.

8. Одна з відмінностей між грошовими ринками і ринками капіталів полягає в типах фінансових інструментів, що використовуються для проведення на них операцій.

9. Первинне розміщення цінних паперів здійснюється переважно через фондову біржу.

10. Суть операцій на дисконтному ринку складається в обліку і переобліку векселів.

Види цінних паперів і їхня характеристика.

В Україні прийнято і діє ряд нормативних актів, що заклали основу для функціонування ринку цінних паперів. Будь-який цінний папір характеризується трьома універсальними ознаками:

1) цінний папір є безвідкличним свідченням емітента про те, що він прийняв на себе певні зобов'язання перед інвестором;

2) інвестор не зобов'язаний підтверджувати будь-якими іншими документами свої права, що випливають з факту володіння цінним папером;

3) для передачі права власності на цінний папір досить внести ім'я нового власника до реєстру власників.

На цьому загальні, універсальні ознаки цінних паперів практично вичерпуються. Сукупність майнових прав, привілеї й обмеження визначаються конкретним видом цінних паперів.

ОСНОВНІ ТЕРМІНИ І ПОНЯТТЯ

Кожному з наведених нижче положень, позначених цифрами, знайдіть відповідний термін або поняття:

а/ цінний папір;

б/ акція;

в/ акція звичайна;

г/ акція привілейована;

д/ облігація;

е/ портфель цінних паперів;

ж/ сертифікат;

з/ дивіденд;

і/ котирування;

к/ опціон.

1. Акція, дивіденд якої фіксується у вигляді твердого відсотка, виплачуваного в першочерговому порядку, незалежно від розміру прибутку компанії.

2. Цінні папери, згруповані для обліку за їхніми типами і призначенню.

3. Бланк цінного папера, що видається його власнику і містить визначені законодавством реквізити та назву виду цінного папера і засвідчує право власності на цінний нього.

4. Право покупки або продажу цінних паперів за фіксованою ціною протягом установленого терміну.

5. Цінний папір, що приносить дохід у формі відсотка.

6. Частина прибутку акціонерного товариства, що розподіляється щорічно між акціонерами після сплати податків, відрахувань на розширення виробництва, поповнення резервів та інших невідкладних нестатків.

7. Визначення ринкового курсу цінного папера.

8. Грошовий документ, що свідчить про надання позики або придбання власником права на частину майна.

9. Акція з нефіксованим дивідендом, розмір якого визначається загальними зборами акціонерів після сплати фіксованого відсотка власникам привілейованих акцій.

10. Цінний папір, що засвідчує участь у статутному капіталі акціонерного товариства.

Знайдіть правильну відповідь:

1. Хто несе відповідальність за виконання векселя, на якому є кілька гарантуючих підписів?

- а/ власник першого підпису;
- б/ власник останнього підпису;
- в/ кожний з тих, що підписалися на вибір векселедержателя
- г/ усі разом.

2. Які з висловлень некоректні?

- а/ частковий простий вексель;
- б/ дивіденд на одну акцію;
- в/ емісія, що гарантує дохід;
- г/ ліквідність цінних паперів.

3. Яка акція дає її власнику право на участь у керуванні?

- а/ акція трудового колективу;
- б/ акція акціонерного товариства;
- в/ акція підприємства;
- г/ привілейована акція.

4. Які акції гарантують виплату дивідендів у заздалегідь зазначеному розмірі, незалежно від суми отриманого прибутку?

- а/ іменні акції;
- б/ акції звичайні;
- в/ привілейовані акції;
- г/ акції трудових колективів.

5. Який цінний папір сприяв появі вислову "стригти купони"

- а/ короткострокові облігації;
- б/ депозитні сертифікати;

в/ ваучери;

г/ довгострокові казначейські зобов'язання держави.

6. За економічним змістом цінні папери підрозділяються так:

а/ пайові;

б/ боргові;

в/ фондові;

г/ комерційні;

д/ ринкові;

е/ похідні.

7. Цінні папери, що фіксують проміжні права партнерів усіх видів, є:

а/ фондovими;

б/ похідними;

в/ борговими;

г/ ринковими;

д/ пайовими.

8. У залежності від мети випуску виділяють такі цінні папери:

а/ пайові та боргові; б/ боргові та похідні; в/ фондові та комерційні; г/ ринкові та неринкові.

9. Цінні папери, призначені для обслуговування кредитних відносин, називаються:

а/ пайовими;

б/ борговими;

в/ ринковими;

г/ похідними;

д/ фондovими.

10. Якщо інвестор є першим і останнім власником цінних паперів, то такі цінні папери називаються:

а/ пайовими;

б/ борговими;

в/ фондovими;

г/ ринковими;

д/ неринковими.

11. Цінними паперами з фіксованим платежем є:

а/ облігації;

б/ звичайні акції;

в/ привілейовані акції;

г/ опціони.

11. Хто з учасників угоди з опціоном несе безумовне і безвідкличне зобов'язання по продажу цінних паперів на умовах укладеного опціонного контракту?

- а/ продавець опціону;
- б/ покупець опціону;
- в/ брокер;
- г/ біржа;
- д/ емітент опціону.

12. Стандартний документ, що засвідчує право і/чи зобов'язання придбати/продати цінні папери на певних умовах у майбутньому, — це:

- а/ опціон;
- б/ ощадний сертифікат;
- в/ казначейські зобов'язання;
- г/ дериватив;
- д/ ф'ючерсний контракт.

13. Платником по казначейських векселях є:

- а/ Міністерство фінансів України;
- б/ Національний банк України;
- в/ Головне Управління Державного казначейства;
- г/ уповноважені комерційні банки.

14. Курс цінного папера прямо пропорційний розміру:

- а/ дивіденду;
- б/ відсотка по цінному папері;
- в/ позичкового відсотка;
- г/ дисконтної ставки.

ПРАВИЛЬНО/НЕПРАВИЛЬНО

Визначте, правильні (П) чи неправильні (Н) такі твердження:

1. Привілейована акція не дає права голосу, її власник не бере участі у керуванні компанією.

2. Цінний папір є безвідкличним свідченням емітента про те, що він прийняв на себе зобов'язання перед інвестором,

3. Емітент має право в односторонньому порядку без згоди інвестора відкликати цінний папір.

4. Інвестор не зобов'язаний підтверджувати будь-якими іншими документами свої права, що випливають з факту володіння цінним папером.

5. Боргові цінні папери засвідчують відносини чи співволодіння пайової участі у формуванні статутного капіталу і розподілі прибутку.

6. У залежності від мети випуску цінні папери поділяють на фондові і комерційні.

7. Вексель має обов'язкові реквізити. Серед них є вексельна мітка. Це просте слово "вексель".

8. Максимальний термін дії опціону — дев'ять місяців.

9. Дивіденди по акціях, що знаходиться на балансі акціонерного товариства, не виплачуються.

10. Привілейовані акції можуть бути випущені на суму, що становить 15% статутного капіталу.

11. Акціонерне товариство може випускати акції для покриття збитків, пов'язаних з його господарською діяльністю.

12. Акціонерне товариство може випускати облігації на повну суму статутного капіталу.

13. Власник опціону має зобов'язання по ньому.

14. Облігації на пред'явника дають їх власнику право на участь у керуванні підприємством.

15. Форвардний контракт може бути ліквідований в односторонньому порядку.